

Väärtused meie töö keskmes
Tallinn, 24. august 2010

Prof Lorraine Ling
La Trobe University
Victoria, Australia

VÄÄRTUSED MEIE TÖÖ KESKMES

- Austraalia hariduse üheksa väärtust
 - Hoolimine ja kaastunne
 - Endast parima andmine
 - Õiglus
 - Vabadus
 - Ausus ja usaldusväärsus
 - Moraalne terviklikkus
 - Austus
 - Vastutus
 - Mõistmine, sallivus ja kaasamine

VÄÄRTUSED JA VÄIKESED LAPSED

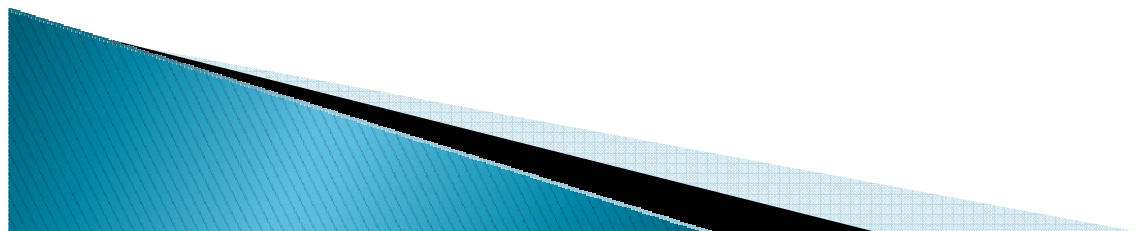
- Varane lapseiga ja eelkooliiga – käitumisreeglite õppimine
 - Suunavalt – “pane see õigesse kohta”
 - Eeskuju, vihjed näoilmetes
 - Keele omandamine
 - Teadlikuks saamine maailmast väljaspool enda füüsilisi ja emotsionaalseid vajadusi
 - Püüd mõista täiskasvanute käitumisnorme
 - Teisel aastal – mineviku möönmine, varasemate kogemuste kasutamine, võime teha järeldusi, näha oma võimet toimida, näha ennast isikuna

▶ Uuringutulemused:

Jarrett (1991) esitab teoses “Õpetamine ja väärtused – hoolimine ja tunnustus” hulga uuringutulemusi väikeste laste väärtuste arengu kohta.

- ▶ Pikka aega on olnud teada (Baldwin 1940. aastad), et
 - Lapsed demokraatlikest *mittekontrollivatest* peredest on sageli julmad ja allumatud, samas kui lapsed kontrollivatest *mitedemokraatlikest* peredest on sageli algatusvõimetud ja seesmise vastutustundeta. Demokraatia ja kontrolli kombinatsiooni tulemuseks on kindlameelne lahkus lapse poolt.
- ▶ Snow (1987)
 - Tsiteerib tõendeid, et töölisklassist lapsevanemad kalduvad toetuma (oma) autoriteedile ja karistuse ähvardustele, samas kui keskklassist lapsevanemad põhjendavad sagedamini reegleid ja piiranguid ning toetuvad tunnetele.

▶ **Stent (1980) leidis, et**

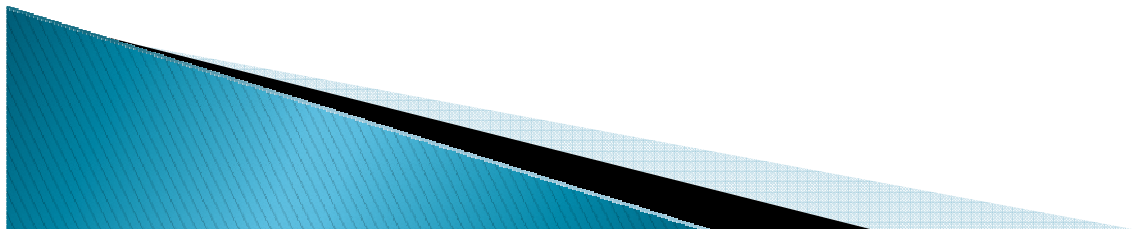
- Kaheksakuune laps toidab koera, 3 kuud hiljem mängib nuku toitmist ja õpetamist ja näitab talle asju; kolmeaastane võib õpetada nukule sõnu, kuid abistada märkimisväärselt ka teisi lapsi.

▶ **Dunn (1987) teatab**

- Laste ebatavaliselt varajastest huumorimeele ilmingutest, näiteks kui 2-aastane osutab oma kõrges toolis piima juues oma klaasile, ütleb “õlu” ning purskab naerma.

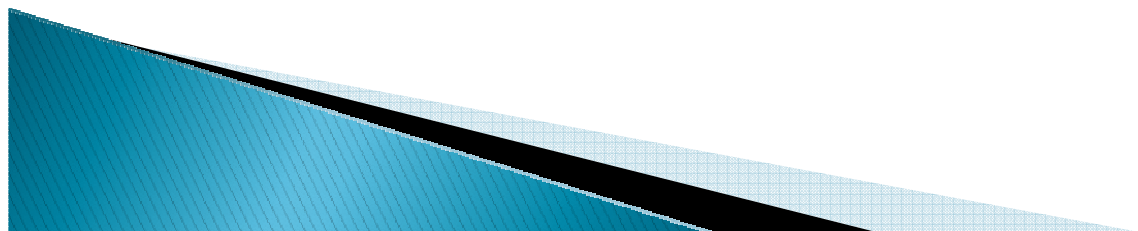
▶ **Damon (1988) teatab**

- Varajastest pingetest laste elus: “Häbi ja kahtlus, mis ilmuvad kõigepealt imikueas, on enesekontrolli looduslikud vaenlased ja ohustavad väikeste laste kasvavat vaba tahet.”

- ▶ Eakaaslastelt õpitakse rohkem, kui enamik täiskasvanuid aru saab, võib-olla osaliselt võimuvahe tõttu. Damon (1988) on märkinud, et kui teiste lastega suhtlemisel on kasutusel aitamine ja jagamine, siis täiskasvanutega tehakse *koostööd*.
- ▶ Blum (1987) kasutab mõistet “vastamisvõimelisus”, nimetamaks omadust, mis saab alguse varases lapseas; ta peab sellega silmas mitte üksnes selliseid vastuseid nagu naeratamine lähenevale täiskasvanule, vaid ka nimelt altruistlikke tegusid.

- ▶ Damon (1987) leidis, et vanemate ja teiste manitsustel on vähe mõju hoiakutele ja käitumisele, ent kui laps spontaanselt või täiskasvanu abiga teist tõeliselt abistab ... saades hästi tehtu eest kiitust ja tunnustust, siis need altruistlikud impulsid tugevnevad.
- ▶ Kagan (1987) väidab: “Moraalinormide sisu allikaks näib olevat ajalugu, kultuur, perekonna väärtused ja indiviidi enda loodud pilt oma kogemustest.”
- ▶ White (Kagan 1987) sedastab, et “Kui puudub suhe [täiskasvanuga], mille aluseks on usaldus, ei ole lapsel põhjust lasta [täiskasvanul] vahendada sõnade või tegude tähendusi.”

- Järeldused pedagoogide jaoks:
- Meie 1998. aasta uuringu üks peamisi tulemusi oli see, et õpetajatel ja õppijatel puudub ühine keel/sõnavara väärtuste üle arutamiseks – seega on esimene samm väärtuste keele ja tähenduste väljatöötamine
- Pedagoogide professionaalne areng ja oma väärtuste kriitiline refleksioon
- Väärtustega eeskuju näitamine on peamine
- Anna lastele võimalus õppida väärtusi mängu kaudu täiskasvanu sekkumiseta
- Rollimängud, lavastused ja moraalidilemmad
- Lood ja enda teise olukorda asetamine (empaatia)
- Õppekava ja pedagoogika, mis on õppijakeskne ning sisaldab väärtusi (vaikimisi) ja ka konkreetseid tegevusi väärtuste arendamiseks

- Kasuta väärtusi selleks, et edendada mitmekesisuse ja erinevuste väärtustamist
- Lase õpetajatel ja õppijatel riskida, uurida, avastada ja probleeme lahendada
- Väärtusta arutelu, kus ei pea tingimata üksmeelele jõudma
- Kaasa lapsevanemaid ja hooldajaid
- Loo usaldav ja toetav õhkkond
- Kasuta väärtuste selitamise tegevusi, mis vastavad lapse kogemusele
- Kasuta kunsti ja joonistamist võimalusena väärtusi väljendada
- Väärtused on osa tervikkontekstist ja keskkonnast, neid võib mõista sotsiaalsete suhetena
- Koostööl põhinev grupitöö, kus igaühel on oma kindel osa tulemuse saavutamisel
- Lemmikloomade eest hoolitsemine ja teiste abistamine
- Põlvkondi ühendavad tegevused ja suhted asutuste vahel, nt lasteaiad ja hooldekodud

○ Mõned mõtted lõpetuseks:

- “Moraali otsene õpetamine on tõhus ainult sotsiaalsetes gruppides, kus see on osa vähemuse autoritatiivsest kontrollist paljude üle. Tõhusaks ei tee seda mitte õpetamine ise, vaid selle kindlustamine režiimi poolt, mille osaks see õpetus on. Katsed saada sarnaseid tulemusi moraalitundidest demokraatlikus ühiskonnas tähendab sentimentaalsele maagiale toetumist.” (Dewey, 1916, lk 411)
- “Iga haridusasutuse ja –ettevõtmise esmane eesmärk peab olema hoolimise alalhoidmine ja edendamine ... See loob õhkkonna, näitab sobivaid teguviise ja annab vaatevinkli, millest kõiki teguviise ja võimalikke teguviise uurida.”(Noddings, 1984)
- “Koolis toimub väärtuskasvatus, vältimatult. Just praegu iga kool ja õpetaja tegeleb väärtuskasvatusega, soovitud või soovimatus suunas. Neutraalsuse müüt on liiga kaua seda teemat varjanud.” (Hill, 1991)

PEAMISED ALLIKAD

- Hill, Brian, 1991, *Values Education in Australian Schools*, The Australian Council for Educational research, Hawthorn, Victoria.
- Jarrett, James L, 1991, *The Teaching of Values: caring and Appreciation*, Routledge, London
- Stephenson, J., Ling L., Burman, E., Cooper, M., (Eds) 1998, *Values in Education*, Routledge, London.

